

European Ombudsman Institute

Европейский Институт Омбудсмана

• Europäisches Ombudsmann Institut

Institut Européen de l'Ombudsman

Istituto Europeo dell 'Ombudsman

Instituto Europeo del Ombudsman

VARIA 8 (SK)

INSTITUCIJA OMBUDSMANA
FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE

**POLUGODIŠNJE IZVJEŠĆE
O STANJU LJUDSKIH PRAVA
(1-6/96)**

Ombudsmann-Einrichtung/Volksanwaltschaft
der Föderation Bosnien-Herzegowina

Halbjahresbericht über den
Stand der Menschenrechte
(1-6/96)

EOI

INSTITUCIJA OMBUDSMANA FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE

PEHLIVANUSA 3/II
SARAJEVO

Tel: 00387 71 53 44 66

Fax: 00387 71 65 34 61

POLUGODIŠNJE IZVJEŠĆE

O

STANJU LJUDSKIH PRAVA

SARAJEVO, SRPANJ 1996. GODINE

IZVJEŠĆE O RADU ZA RAZDOBLJE OD 01. 01. DO 30. 06.1996.GOD.

U izvješću ombudsmana za 1995. godinu, iznijeli smo stavove i ocjene da Ustav Federacije Bosne i Hercegovine nije implementiran i da u odnosu na vladavinu prava još uvijek je u Federaciji dominantna vladavina politike. Također, dali smo i ocjene o stanju ljudskih prava i sloboda na području Federacije.

Prestanak rata i potpisivanje Daytonskog sporazuma nisu pokazali znatnija poboljšanja u dijelu civilne implementacije sporazuma, a time ni smanjenje obujma kršenja ljudskih prava.

Za proteklih šest mjeseci ove godine ombudsmanima i njihovim uredima obratilo 5.723 građana.

Ova brojka govori o velikom povjerenju građana u našu instituciju, ali istovremeno potvrđuje i našu konstataciju o sve većem kršenju ljudskih prava. U odnosu na godišnje izvješće ombudsmana Federacije BiH za 1995. god., u slijedećem šestomjesečnom razdoblju, već smo konstatairali da je poslije potpisivanja Daytonskog sporazuma došlo do pogoršanja stanja ljudskih prava u Federaciji. Također, izostala je suradnja državnih organa vlasti u Federaciji s Institucijom ombudsmana. Naime, Ustavom Federacije BiH utvrđena je samostalnost ombudsmana u obnašanju svoje dužnosti, pa tako i samostalnost u nadzoru rada državnih organa u primjeni zajamčenih prava i sloboda. Pored nadzora, ombudsmani su radili na otklanjanju posljedica povreda nastalih kršenjem ljudskih prava.

Federacija BiH je u odredbi II. A. članak 2. Ustava Federacije BiH, preuzela obvezu osigurati kroz rad svojih državnih organa najvišu razinu međunarodno priznatih prava i sloboda. Prilikom inauguriranja i početka rada ombudsmana, ponovljene su garancije predsjedavajućem OSCE i drugim najvišim predstavnicima međunarodne zajednice da će Federacija pružiti podršku i suradnju ombudsmanima u ispunjenju njihovih zadaća. Te su garancije velikim dijelom ostale samo verbalne. Izvršavajući ustavne obveze i ovlaštenja za godinu i pol dana na prostoru Federacije, na temelju predstavki građana i utvrđenih činjenica u predmetima koji su otvoreni, utvrđeni su različiti vidovi kršenja ljudskih prava. U slučajevima gdje su diskriminirajući zakoni žarišta i izvor kršenja ljudskih prava, ombudsmani su tražili da se navedeni propisi usuglase sa Ustavom Federacije i Daytonskim sporazumom, ali njihove inicijative još uvijek nisu prihvaćene. Tamo gdje su pojedinačna kršenja u odnosu na građane, tražili smo suradnju i prihvatanje naših preporuka. Kao sredstva pritiska u oba slučaja korišteni su objavljivanje sadržaja naših spisa u javnosti, putem medija i u redovnim našim izvješćima, posebice OSCE.

Organi vlasti Federacije umjesto obećane suradnje započeli su sa različitim vidovima pružati otpor radu ove institucije. To su u velikoj mjeri činili odbijanjem prihvatanja naših preporuka, odbijanjem da se uopće odgovori na dopise i druge akte ombudsmana i napokon odbijanjem usmenih kontakata i izbjegavanjem susreta i razgovora kako sa ombudsmanima tako i njihovim suradnicima. Sve ovo, državni organi čine najčešće na općinskoj i kantonalnoj razini, pa bi se prividno moglo zaključiti da se radi o samoinicijativnom ponašanju lokalnih moćnika i da su oni samostalni u ovakvim ponašanjima. Međutim, ombudsmani ne prihvataju takav privid, i smatraju da lokalni moćnici nisu isključivi krivci za kršenje ljudskih prava, jer su pod utjecajem i direktivama zvanične politike s najvišeg vrha.

Čini se da je nedovoljna edukacija o pravnoj suštini institucije ombudsmana. Budući da pravni sistem Federacije samo dijelom i formalno funkcioniра, a da preostali i veći dio popunjava politika, očekujemo da vlasti kao i najviši politički vrh kako u dijelu koji je pod kontrolom Armije BiH, tako i dijelu pod kontrolom HVO, preuzete obveze iz Ustava započne ispunjavati time što će nižim organima vlasti naložiti suradnju. Ova suradnja je naročito bitna i u interesu kvaliteta zakazanih izbora gdje ombudsmani imaju značajan zadatak u nadzoru onih ljudskih prava od kojih zavisi uspjeh izbora. Svakodnevno pratimo moguće povrede prava na slobodu kretanja građana, koja se pokazala kao najaktualnije i najvažnije temeljno pravo bez kojeg se valjani i regularni izbori ne mogu održati, a ni osigurati povratak izbjeglica niti otkloniti posljedice etničkog progona.

Naš rad i aktivnosti u posljednjih šest mjeseci usmjerili smo u smjeru identificiranja zapreka slobodi kretanja, identificiranju onih državnih organa koji ograničavaju slobodu kretanja, zatim povratku izbjeglica, posebice kada je u pitanju restitucija ili obeštećenje njihovog prava na imovinu. Polazeći od trenutnog i pogoršanog stanja vezano za slobodu kretanja, ukazuje se nužnost aktivnijeg učešća i neposrednih akcija IFOR ali i odlučnijeg pristupa u pritiscima Ureda Visokog predstavnika, jer cijenimo da je nastupilo krajnje vrijeme za direktnije i jače uključivanje međunarodne zajednice u sferi osiguranja prava slobode kretanja građana. Nastupila je velika pravna nesigurnost u pogledu primjene donešenih Zakona o amnestiji i Daytonskog sporazuma; učestala uhićenja i privođenja građana od strane policije i vođenje krivičnih postupaka za ratne zločine i druga krivična djela koja su obuhvaćena amnestijom. To upućuje da su ombudsmani bili u pravu kada su u više navrata na sastancima (u okviru OSCE, u Uredu Visokog predstavnika i sa ostalim relevantnim čimbenicima), u proteklih šest mjeseci tražili da se formira mješovito kontrolno tijelo koje će nadzirati primjenu amnestije u praksi kao i primjenu Daytonskog i Rimskog dogovora po spornom pitanju; praksa da lokalna policija i sudovi pokreću i vode krivične postupke za ratne zločine unatoč tome da Tribunal u Hagu nije niti izviješten o tome ili je našao da nema osnova za gonjenje.

Ovakva situacija prouzrokuje strah, nemir i blokira kretanje građana. Nedavna uhićenja u Sarajevu, Mostaru, Kiseljaku, Tomislavgradu, Zenici, Bihaću i dr., u velikoj mjeri blokiraju slobodu kretanja. Ovaj problem je nužno riješiti barem mjesec dana prije izbora. Postojanje masovnih spiskova i potjernica kojim su mnogobrojni građani unutar Federacije, ali i sa područja Republike Srpske, postojeće vlasti označili kao ratne zločince, (a koji spiskovi nisu javno objavljeni) stvaraju kaotično stanje.

Slobodu kretanja ometaju sada lokalne civilne i vojne policije. Naime, prethodno je IFOR otklonio "check pointe" sa putnih pravaca u Federaciji koji su bili smetnja slobodi kretanja. Ali su nakon toga lokalne policije sa velikom koncentracijom, pod izlikom kontrole prometa, započele kontrolu ljudi i roba na vrlo kratkim udaljenostima na putnim pravcima. Naši uredi sa terena izvješćuju da se ozbiljno sumnja da su ti kontrolni punktovi valjano prijavljeni IFOR i da zadovoljavaju pravila koja je propisao IFOR i IPTF. Nije nam poznato u kojoj mjeri IFOR vrši kontrolu. Slična je situacija i u samim gradovima i na prilazima gradovima pri čemu izvan tih "aktivnosti" u saobraćaju, policiju se ne može pronaći u reintegriranim područjima ili tamo gdje su javni red i sigurnost građana ugroženi.

Na području cijele Federacije problemi u suradnji sa našom institucijom najizraženiji su sa organima policije. Prema podacima iz naših ureda zbog nefunkcioniranja ovih organa, odnosno njihovog nezakonitog rada cijenimo da su isti najveći kršitelji ljudskih prava. Ta se prava krše u najvećem broju, posebice - odbijanjem građanima pružiti potrebnu zaštitu kako njihovoj osobnoj tako i imovinskoj sigurnosti. Često, pripadnici policije se pojavljuju kao izvršitelji kriminalnih i drugih radnji na štetu građana.

Razloga za ovakovo stanje ima više. Jedan od temeljnih je njihov jednonacionalni sastav koji ovisi od područja koja su pod kontrolom HVO odnosno Armije BiH. Nadalje, u policiji ne postoji bilo kakva subordinacija i odgovornost jer policija nije jedinstvena. Naime, još uvijek ne postoji zajednička federalna policija kojoj bi u jednakoj mjeri mogli narediti i ministar i njegov zamjenik koji su različitih nacionalnosti. Još uvijek postoji policija Herceg-Bosne koja je jednonacionalna i policija na području pod kontrolom Armije BiH u čijim redovima ima i pripadnika drugih nacionalnosti, ali je njihov broj zanemarljiv. To ima za posljedicu da narodi koji na njima žive kao manjinski ne samo da ne mogu ostvariti svoja najelementarnija prava, nego ni opstanak u svojim domovima zbog napada na njihov život i sigurnost. Primjeri za to su: zapadni Mostar, Čapljina, Bihać, Zenica, Bugojno, Vareš, a posebice reintegrirana područja Sarajeva Vogošća, Ilijaš, Grbavica, Ilidža). Na tim reintegriranim područjima je pokušaj uspostave federalne policije propao. Tako primjerice, u Ilijašu je u vrijeme tranzicije vlasti, policija bila sastavljena od 50 pripadnika Bošnjaka, 33 pripadnika srpske nacionalnosti i 7 Hrvata. Sad tamo radi 117 Bošnjaka i 7 Hrvata, a nema niti

jednog pripadnika srpske nacionalnosti. Takva ponašanja vlasti odnosno nadležnog ministarstva imaju za posljedicu da srpsko stanovništvo koje je ostalo u svojim domovima vjeruje jedino pripadnicima međunarodne policije. Na građane srpske nacionalnosti se vrše brojni i kontinuirani napadi u vrijeme policijskog sata koji je još uvijek na snazi. Tako prema pritužbama građana, primjerice, od njih se traži novac za uslugu da se unište navodni dokazi koji "ukazuju" da je netko od njih počinio ratni zločin za što će biti uhićen. Nadalje, upadaju u stanove i nakon predstavljanja da su pripadnici policije vrše pretres, ispitivanje i fizička maltretiranja, zatim isključuju telefon itd. Pored napada na ličnost i imovinu učestali su i napadi na vjerske objekte (zapaljene su crkve u Reljevu i Ilijašu), devastirano više grobova, privatni objekti se pretvaraju u džamije (Ilidža). Zbog svega sa tih područja se iseljavaju: iz Vogošće je do sada otišlo 30 obitelji, iz Ilijaša oko 100 osoba, a s Ilidže 25 obitelji.

Napadi na imovinu i građane hrvatske nacionalnosti vrše se i u Bugojnu. Tamo su u vrijeme kad je koncentracija policije zbog vjerskog skupa bila velika, izvršeno kamenovanje dvije hrvatske kuće, a nekoliko dana kasnije bačene su eksplozivne naprave na obiteljske kuće u naselju Lug koje su obnovljene uz pomoć švedskog Caritasa, te na privatnu zanatsku radnju, zapaljena je crkva u selu Humac. U selu Ozimice, općina Žepče (pod kontrolom HVO), u dijelu Busovače pod kontrolom Armije BiH, u selu Podbriježje, pljačkaju se kuće i uništava i otuđuje imovina građana koji su u tim mjestima manjinski. Policija ni u jednom od navedenih, kao i u drugih slučajeva nije poduzela ništa, iako je primjerice, samo u selu Ozimice na taj način uništeno 56 stambenih objekata.

Kroz brojne predmete, ali i obilazak terena na području cijele Federacije, uočena je pojava da izbjeglice koje se vraćaju sa područja Busovače, Viteza, Travnika, Jajca, Bugojna, Vareša i dr. mjesta u svoje domove na područja koja su ranije bila u sastavu Republike Srpske, a u kojima su živjeli prije rata, odnose sa sobom svu imovinu drugih vlasnika odnosno imovinu koju su privremeno koristili.

Zaštitu građanima ne pruža ni vojna policija u slučajevima kada se napadi vrše od strane pripadnika vojske (Armije BiH i HVO). Tako primjerice vojna policija u Kaknju u mjesecu travnju, je odbila privesti i saslušati pripadnika specijalne policije Armije BiH koji je pucao u grupu dječaka uzrasta 14-17 godina, jednog teško ranio, a zatim sa svojim društvom brutalno nasrnio na ranjenog i ostale dječake udarajući mu glavom o stub, a kad je mislio da je mrtav, bacio ga do kanalizacije i tu ostavio.

U Zapadnom Mostaru slučajevi gdje naoružana vojna policija upada u stanove u kojima godinama žive pripadnici bivše armije ili njihove obitelji odakle ih istjeruju uz tvrdnju da se radi o stanovima HVO.

U selu Podbriježje koje je naseljeno uglavnom pripadnicima Hrvatskog naroda oko 50 pripadnika Armije Republike Bosne i Hercegovine-

jedinice "El mudžahedin" (sastavljena uglavnom od pripadnika iz Irana, Sudana, Libije i dr.) ugrožava njihovu i sigurnost i imovinu jer pored stalnog uznemiravanja tog stanovništva oružjem, zauzeli su i njihove kuće u koje su se smjestili sa svojim obiteljima. Pripadnici ovih jedinica su također, uz primjenu sile, zauzeli i više kuća pripadnika srpske nacionalnosti u blizini Zavidovića.

Problemi su evidentni i oko priznavanja identifikacionih dokumenata. I pored brojnih potpisanih dogovora u toj oblasti, pa i nakon zaključaka zajedničke civilne komisije (JCC) u Uredu Visokog predstavnika (OHR), prema kome će se do potpisivanja sporazuma o standardizaciji ovih dokumenata, priznati svi postojeći dokumenti i da se do tada postojeći ne smiju oduzimati (dogovor od 13. 06. 1996. god.), najnovija praksa i taj sporazum demantira. Tako su primjerice, građaninu iz Republike Srpske koji je došao u posjetu u Vogošću skinute registarske tablice sa vozila. Slobodno kretanje na iste ili slične načine (zaustavljanjem vozila koja nose oznaku RBiH u Herceg-Bosni i obratno) sprječava se i onemogućava i na području cijele Federacije. Sada ne postoje stalni policijski punktovi, ali policijske patrole stalno i na određenim mjestima po cijeli dan zaustavljaju i legitimiraju vozače i stvari i to uglavnom sa registarskim tablicama "onih drugih".

Zabrinjava, međutim, da i dalje traje potpuna diskriminacija u slobodi kretanja za Bošnjake-Muslimane na području općina: Prozor, Stolac, Čapljina i Neum. U Mostaru je uspostavljena sloboda kretanja, ali nisu stvoreni uvjeti zbog naraslih tenzija da se tim pravom bez bojazni mogu kretati i vojni obveznici.

Sve veći broj građana policija poziva i vodi na tzv. informativne razgovore, bez naznake u pozivu sadržaja razgovora. Građani se na istima zadržavaju po više sati. To je praksa naročito u reintegriranim područjima Sarajeva gdje se pozivaju izbjeglice koje su došle posjeti obitelj, ili radi pribavljanja informacija u cilju definitivnog povratka.

Navedena postupanja policije dovode do zastrašivanja manjine, stvaranja osjećaja nesigurnosti, a zatim i napuštanja mjesta stanovanja.

Veći broj predmeta (uredi u Tuzli, Sarajevu i Mostaru) ukazuje na pojavu da policija (kako vojna tako i civilna) odbija pružiti asistenciju u postupcima za sprovođenje izvršne procedure (deložiranja bespravnih korisnika stanova i poslovnih prostora) neosnovano se upuštajući u ocjenu da li je tražena asistencija policije opravdana ili ne. Pri tom se potpuno zanemaruje činjenica da na takvu ocjenu nisu zakonom ovlašćeni. Kao drastičan, navodimo primjer iz Tuzle gdje se poslovni prostor, privatno vlasništvo, i pored odluke nadležnog organa i naših brojnih intervencija nije ispraznio od mjeseca travnja 1995. god., budući policija odbija asistenciju, jer je u tom prostoru smještena boračka organizacija "Unije veterana". Složena situacija je i u slučajevima kad se u stanovima kao bespravni korisnici nalaze pripadnici policije. U takvim slučajevima nadležno

ministarstvo je suglasno i uzima u zaštitu nezakonita useljenja i druge nezakonite radnje, umjesto da se protiv njih bori, na što je obvezna.

U određenim područjima (Sarajevo i Mostar), evidentni su i problemi vezani za izdavanje osobnih iskaznica građanima koji pripadaju manjinskim narodima. Oni na njihovo izdavanje čekaju po nekoliko mjeseci, a u izvjesnom broju slučajeva (Sarajevo) to se njihovo pravo dovodi u pitanje. Problemi vezani za izdavanje putnih isprava onima koji su ranijih godina iskazali podršku autonomiji Bosanske Krajine i Fikretu Abdiću su prisutni u sve većem broju. Policija takve ljude, mada nisu uzimali učešće u bilo kakvim slučajevima, smatra teroristima i odbija da im izda putovnicu, ili im već izdate oduzima.

Ustavna obveza ombudsmena u zaštiti ljudskih prava i sloboda je posebice naglašena na slučajevima otklanjanja posljedica etničkog progona. To znači posebno djelovati na povratku prognanih i izbjeglih osoba.

Washingtonskim sporazumom, odnosno Ustavom Federacije Bosne i Hercegovine, Daytonskim sporazumom i desetinama inih sporazuma koji su zaključeni, garantira se svim izbjeglicama i raseljenim osobama slobodan, dragovoljan povratak svojim domovima, dakle bez ikakvih uvjeta.

Mada u svim ovim dokumentima stoji jasna garancija prava na povratak, do danas broj izbjeglih odnosno raseljenih osoba koje su ostvarile to pravo nije vrijedno posebno isticati. Neznatan je broj osoba koje su se vratile u Federaciju u odnosu na broj osoba koje su izvan svojih domova.

Svi pokušaji u realiziranju sporazuma o povratku izbjeglih i raseljenih osoba, počev od "pilot programa" kao i dodatnih sporazuma, uglavnom su ostali na papiru i bez vidljivih rezultata.

(Izuzetak je povratak ljudi iz kampa Kuplensko, te realiziranje "pilot programa" u Travniku).

Ostvarujući našu ustavnu zadaću u zaštiti ovog prava, djelovali smo u dva pravca :

- a) rješavanju pojedinačnih slučajeva
- b) interveniranjem kod nadležnih tijela Federacije u cilju poduzimanja svih mjera i koraka da se spriječe radnje koje ometaju ili sprječavaju siguran i dragovoljan povratak. Naše intervencije su uslijedile već u siječnju o.g. svim relevantnim federalnim tijelima vlasti i dužnosnicima, kao i međunarodnim organizacijama koje su pozvane u implementiranju civilnog dijela Mirovnog sporazuma iz Dayton za *ukidanjem* odnosno *usaglašavanjem* određenih zakona (Zakon o napuštenim stanovima) koji su prepreka povratku raseljenih osoba, a koji su zakoni i njihova primjena izvor kršenja ljudskih prava.

Temeljem naših predmeta i rezultata ispitivanja prijavljenih slučajeva, utvrdili smo glavne razloge, odnosno prepreke za povratak, kako slijedi :

- 1) nedostatak političke volje i odnos vlasti prema ovom problemu;

- 2) grubo kršenje ljudskih prava:
 - a) u zaštiti imovine,
 - b) u zaštiti prava slobode kretanja

3) primjena Zakona o amnestiji.

1) Nedostatak političke volje i odnos vlasti prema ovom problemu. Čini se da su mnogi postupci i djelovanje vlasti na terenu upereni u cilju da se onemogući povratak. Na takav zaključak upućuje slijedeće :

a) nitko ne želi izbjeglice i raseljene osobe na područja koja kontrolira, a radi se o pripadnicima drugih naroda (dužnosnici iz reda bošnjačko -muslimanskog naroda putom medija ističu problem povratka Bošnjaka u Stolac i Istočnu Bosnu; dužnosnici iz reda hrvatskog naroda to čine u odnosu na povratak Hrvata u Bugojno ili Vareš; dužnosnici iz reda srpskog naroda inzistiraju na povratku Srba u Drvar).

b) princip negativnog reciprociteta (svi za sve). To u praksi znači da se ne dozvoljava povratak pojedincima koji imaju sve uvjete za povratak (vlastite slobodne kuće, stanove i sl.) i koji svojim povratkom ne ugrožavaju treće osobe. Nema načela prvog koraka, koji bi po našem mišljenju bio jedino prihvatljivo načelo kada je pitanju povratak. Evidentirali smo zloupotrebe prilikom pravljenja lista osoba u vezi "pilot programa" na kojima su i osobe koje su umrle (Bugojno).

c) useljavanje izbjeglih i raseljenih osoba iz drugih krajeva Bosne i Hercegovine kao i iz kolektivnih smještaja na reintegrirana područja Federacije, kao i na druge prostore u Federaciji. Vlasti se zvanično distanciraju i ne reaguju na ove pojave, iako je očito da se radi o organiziranom useljavanju.

Iz razgovora sa predstavnicima kolektivnih smještaja potvrđeno nam je da su im predstavnici vlasti govorili "snađite se sami za stanove ", što znači, provaljujte u tuđe stanove i kuće, a vlasti su kasnije izdavale potvrdu kao da se radi o legalnom useljavanju. Na ovaj način se još više produbljuje problem povratka raseljenih osoba. Također, veliki je pritisak da se isprazne kolektivni smještaji, a da se nisu prethodno osigurali minimalni uvjeti ljudima koje valja iseliti (slučaj kolektivnog smještaja u "Vrbanjuši" i "Bosni" u Sarajevu).

d) nespremnost nadležnih tijela vlasti da se postojeći Zakon o napuštenim stanovima kao i drugi zakoni usklade s Daytonom i međunarodnim konvencijama, zatim odbijanje izravne primjene Europske konvencije o ljudskim pravima i dr.

e) administrativna praksa koja je kočnica povratku i u suprotnosti je s važećim zakonima. Svakim danom upravni organi traže dodatne nove potvrde i uvjerenja od osoba koje se žele vratiti svojim domovima, a koje potvrde se u pravilu teško ili nikako ne mogu dobiti. Najnoviji slučajevi u Sarajevu govore da izbjeglica, odnosno raseljena osoba ne može dobiti ni humanitarnu pomoć, ako mu privremeni korisnik stana ne dozvoli ulazak u stan, odnosno ako mu ne izda

takvu potvrdu. Stambeni organi odbijaju primiti zahtjev, ako raseljena osoba nema sve "potrebne" dokumente, što je u suprotnosti sa Zakonom o upravnom postupku. Naime, organi uprave ne mogu odbiti primiti zahtjev, nego imaju ovlasti tražiti eventualnu dopunu, odnosno ispravku, odbiti takav zahtjev i dati građaninu pravo žalbe.

2) kršenje ljudskih prava u zaštiti imovine

Najveći broj pritužbi građana u zaštiti imovine se podnosi na :

a) pravo na stan

b) pravo na zaštitu pokretne i nepokretne imovine

Osim diskriminirajućih zakona (Zakon o napuštenim stanovima i dr.) iz predmeta koje smo imali mogli bi izdvojiti nekoliko karakterističnih pojava :

- devastiranje, pljačkanje, paljevina imovine nakon povratka pojedinih u svoje domove. Odnosi se ili uništava gotovo sve, i time se onemogućava povratak vlasnicima - odnosno nositeljima stanarskog prava. Veoma je indikativno da se u svim ovim slučajevima primjećuje totalna pasivnost policije, koja ovakvim odnosom potiče druge na ovakva ili slična ponašanja.

- prijetnje, nasilja, upadanje u stanove i kuće pripadnika manjinskih naroda koji žive na određenom području od strane tzv. "nekontroliranih grupa" koje su, prema činjenicama iz naših predmeta, zapravo vrlo kontrolirane od organa vlasti. U ovim grupama učestvuju često pojedinci iz vojne ili civilne policije ili se radi o "paravojnim grupama".

Vlasti šute, nema otkrivanja i krivičnog progona počinitelja, nema eventualnih disciplinskih i drugih mjera prema pripadnicima policije. Ovo je naročito naglašeno u reintegriranim područjima Sarajeva, ali ima slučajeva i diljem Federacije.

- nejednaka primjena u rokovima Zakona o napuštenim stanovima i Zakona o napuštenim nekretninama. Naime, kada su u pitanju rokovi iz članka 10. Zakona o napuštenim stanovima i koji Zakon je diskriminirajući i prepreka povratku raseljenih osoba, stambeni organi ga primjenjuju tako revnosno i bez utvrđivanja bilo kojih činjenica, posebice u Sarajevu, gdje je za prvih šest mjeseci najmanje 6000 stanova proglašeno trajno napuštenim. Kad su u pitanju rokovi od 3 i 8 dana članka 26. Zakona o napuštenim nekretninama, općinske vlasti u pravilu ne primjenjuju ovaj Zakon, posebice u manjim gradovima Federacije gdje je i najveća koncentracija privatnih stambenih objekata.

- Istraživanjem slučajeva po pritužbama građana, utvrdili smo da se Zakon o napuštenim stanovima ne primjenjuje kako je propisano. Naime, utvrdili smo veliki broj nezakonitosti i zaloupotreba kod dodjele stanova koji su proglašeni privremeno napuštenim kao i kod dodjele nekretnina koje su proglašene ili nisu proglašene privremeno napuštenim. To su prije svega nepoštivanje kriterija kod dodjele, zatim dodjeljivanje stanova osobama koji imaju od ranije stanove ili su bili podstanari, a sada rješavaju pitanje komfora ili stambeno pitanje, (ne radi se o

izbjeglim i raseljenim osobama); stanovi se proglašavaju napuštenim u slučaju smrti nositelja stanarskog prava; upućivanja na kaznu zatvora; odlazak na liječenje uz svu dokumentaciju ili pak odobrenja vlasti i sl., nasilna i nezakonita useljavanja u kojim slučajevima vlasti neće prisilno izvršiti deložiranje ovakvih useljenja, iako građani imaju formalno pravno uredna rješenja i dr; slučajevi gdje pojedine osobe imaju po dva ili više stanova, odnosno privatnu kuću i stan i sl. Zakon o napuštenim stanovima se i danas primjenjuje, što za posljedicu ima svakim danom sve veći broj stanova koji su proglašeni trajno napuštenim.

b) zaštita prava slobode kretanja

O kršenju prava slobode kretanja bilo je ranije riječi u ovom izvješću. Povreda ovog prava je i prepreka povratku izbjeglih i raseljenih osoba.

3) primjena Zakona o amnestiji

U primjeni Zakona o amnestiji vlasti ne poštuju odredbe članka 6. Anexa 7 Daytonskog sporazuma, kao ni Rimski sporazum. Dosadašnji slučajevi pritvaranja, Zenica, Tomislavgrad, Kiseljak, Sarajevo, Bihać, govore dovoljno na koji način se Zakon o amnestiji primjenjuje u praksi. Prema rješenjima sudova o sprovođenju istrage koja se nalaze u našim predmetima, vidi se da se istraga u jednom predmetu vodi i za nekoliko stotina osoba osumnjičenih za ratne zločine, a činjenični opis djela je isti za sve osobe.

Pored navedenih kršenja ljudskih prava koja su u proteklom šestomjesečnom razdoblju najbrojnija i najdrastičnija, u Uredu ombudsmana evidentirane su i slijedeće povrede ljudskih prava i sloboda:

1) pravo na rad. Poznato je da je na snazi još uvijek neposredna ratna opasnost i Zakon o radnim odnosima za vrijeme ratnog stanja ili u slučaju neposredne ratne opasnosti, kojim su data veća ovlaštenja direktorima poduzeća. Notorno je da nije još uvijek izvršena pretvorba vlasništva i da su poduzeća u društvenom/ državnom vlasništvu, što znači da država ima ulogu poslodavca. Notorno je također, da je rat za privredu, a time i mogućnost ponovnog rada ostavio katastrofalne posljedice. Sve je veći broj osoba ranije uposlenih u poduzećima i državnim ustanovama koje se žale na samovoljno ponašanje direktora, nezakonit prestanak radnog odnosa; ima dosta veliki broj slučajeva da se radi o diskriminaciji po nacionalnoj i političkoj pripadnosti. Pravo na rad teško ili nikako ne mogu ostvariti pripadnici manjinskih naroda, a također ni oni koje se žele vratiti.

Potrebno je naglasiti da "pravo na rad", odnosno "radni odnosi" je pravo sui generis, slično kao i stanarsko pravo, obzirom da je još uvijek društveno/državno vlasništvo u Federaciji Bosne i Hercegovine.

Dalje slijede povrede:

- 2) prava na pravičan krivični postupak
- 3) prava na ravnopravnost pred zakonom
- 4) prava na socijalnu i zdravstvenu zaštitu
- 5) prava na slobodu mišljenja
- 6) prava na život

*Ombudsmani Federacije
Bosne i Hercegovine
Vera Jovanović
Esad Muhibić
Branka Raguz*

STATISTIKA ZA 1996
siječanj - lipanj 1996

Ured u Sarajevu

Kontakt sa 1.380 stranaka

(direktno prijemom, pismenim ili telefonskim putem)

OTVORENO

252 predmeta za istragu

Povrede:

65% stambenih i imovinskih prava

20% prava na život i sloboda kretanja

10% jednakost pred zakonom (naročito sada
pravo na rad, priznavanje dokumenata drugog
entiteta i sl.)

5% ostali

napomena : Stranke-izbjeglice, sa zahtjevom za povrat u stan nismo otvarali kao poseban predmet, nego kao pravni savjet. U Sarajevu je taj broj oko 1.000 stranaka

Ured u Zenici

Kontakt sa 1.367 stranaka

(direktno prijemom, pismenim ili telefonskim putem)

OTVORENO

521 predmet

Povrede:

65,11% stambenih i imovinskih prava

14,06% pravo jednakosti pred zakonom

7,20% prava na soc. zaštitu

Ured u Mostaru

Kontakt sa 1.935 stranaka

OTVORENO

815 predmeta

Povrede:

55% prava na rad

25,5% stambenih i imovinskih prava

7% pravo na život

Ured u Tuzli

Kontakt sa 1.000 stranaka

OTVORENO

298 predmeta

Povrede:

80% stambenih i imovinskih prava

10% pravo na rad

Ured u Bihaću

počeo sa radom 27 svibnja 1996

OTVORENO

41 predmet

Povrede:

85% stambenih i imovinskih prava

ostalo: pravo ravnoprav, slobode kretanja,
zaštite od nezakonitog hapšenja i sl.

Napomena : u svim uredima kontaktirano sa 5.723 stranke.

otvoreno

1.927 predmeta

okončano

410 predmeta